

**סיכום**  
**ספר יונה**  
**כתה יא**  
**בגרות בתנ"ך ממ"ד**

כתב : דודי זינגר

## יונה פרק א'

א וַיְהִי, דְבַר-יְהוָה, אֶל-יוֹנָה בֶן-אֲמִתַּי, לֵאמֹר. ב. קוּם לְךָ אֶל-נִינּוּה, הָעִיר  
הַגְּדוֹלָה--וּקְרָא עָלֶיהָ: כִּי-עָלְתָה רָעַתְּם, לְפָנַי

**רד"ק:**

" ויש לשאול, למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקודש? וכלה על נינוה שהייתה  
מאומות העולם, ואין בה זכר לישראל, ואין בכל הנביאים זולתה כמוה"

**שאלת הרד"ק:**

מדוע ספר יונה נכלל בספרי התנ"ך, הרי כל מה שמסופר בו לא קרה לעם ישראל?

**הנחת היסוד לשאלת הרד"ק:**

התנ"ך נועד לעם ישראל ואין טעם לכתוב בו דברים שלא קשורים לעם ישראל.

**תשובה:**

א. ספר יונה הוא תוכחה לעם ישראל, שה' שלח נביא אחד ואנשי נינוה חזרו  
בתשובה ולעם ישראל נשלחו נביאים הרבה והם לא חזרו בתשובה.

ב. ספר יונה הוא ספר מוסר לעם ישראל, וממנו נלמד שה' רוצה שנחזור בתשובה  
והוא חומל על החוזרים בתשובה.

ג. וַיִּקַּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה, מִלְּפָנַי יְהוָה; וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ,  
וַיִּתֵּן שָׂכְרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לְבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה, מִלְּפָנַי, יְהוָה.

**שאלה:**

מדוע יונה ברח מהשליחות של ה'?

**תשובה:**

א. יונה מתנגד לרעיון החזרה בתשובה ומאמין שמי שחטא צריך להענש.

ב. יונה לא רוצה לפעול לחזרה בתשובה של גויים שהיא תוכחה כנגד עם ישראל  
שבזמן שהגויים יחזרו בתשובה עם ישראל ימשיך לחטוא.

ג. יונה לא רצה לפעול לחזרת בתשובה של אשור (נינוה היא בירת אשור), שהוא ידע  
שבעתיד יפגעו אשור בישראל

### **שאלה רד"ק**

" ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', ואיך יהיה יכול לברוח, ודוד אמר : "אנא מפניך אברח" ? אלא אין מלפני כמו מפני , כי הנביא היה מלא חכמה ודעת , ואיך היה חושב לברוח מפני ה' ?

כיצד חשב יונה שהוא יצליח לברוח מה' ? ואם הוא ידע שאי אפשר לברוח , מה הייתה מטרתו ?

### **תשובה :**

א. יונה ידע שאי אפשר לברוח מה' , ניתן לראות זאת בתשובה שנתן יונה למלחים בפסוק ט' " אשר עשה את הים ואת היבשה" ובפסוק יב : " כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם"

ב. יונה ידע שאי אפשר לברוח מה' , הוא ברח לחו"ל מתוך הבנה ששם אין נבואה , הנבואה מתרחשת רק בארץ ישראל.

ג. יונה לא ניסה לברוח מה' אלא מהנבואה , שכתוב בפסוק " ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'".

מלפני ה' = מהשליחות של ה' ולא מפני ה'.

### **הערה :**

בריחת יונה מהשליחות של ה' באה לידי ביטוי בעשיית פעולות

**מנוגדות** לציווי של ה' :

- ה' מצווה את יונה ללכת לנינוה שנמצאת בצד מזרח של ארץ ישראל , ויונה הולך לים לצד מערב.

- ה' מצווה את יונה " קום לך" ויונה יורד לים ( " וירד יפו וימצא אונייה")

ה' מטיל סערה גדולה:

ד ויהוה, הטיל רוח-גדולה אל-הים, ויהי סער-גדול, בים; והאניה, חשבה להשבר .

ה וייראו המלחים, ויזעקו איש אל-אלהיו, ויטלו את-הכלים אשר באניה אל-הים, להקל

מעליהם; ויונה, ירד אל-ירכתי הספינה, וישכב, וירדם .

ו ויקרב אליו רב החבל, ויאמר לו מה-לך נרדם; קום, קרא אל-אלהיך--אולי יתעשת האלהים לנו, ולא נאבד

ז. ויאמרו איש אל-רעהו, לכו ונפילה גורלות, ונדעה, בשלמי הרעה הזאת לנו; ויפלו, גורלות, ויפל הגורל, על-יונה

ח ויאמרו אליו--הגידה-נא לנו, באשר למי-הרעה הזאת לנו: מה-מלאכתך, ומאין תבוא--מה ארצך, ואי-מזה עם אתה

ט. ויאמר אליהם, עברי אנכי; ואת-יהוה אלהי השמים, אני ירא, אשר-עשה את-הים, ואת-היבשה .

י וייראו האנשים יראה גדולה, ויאמרו אליו מה-זאת עשית: כי-ידעו האנשים, כי-מלפני יהוה הוא ברח--כי הגיד, להם.

יא ויאמרו אליו מה-נעשה לך, וישתק הים מעלינו: כי הים, הולך וסער.

יב ויאמר אליהם, שאוני והטילני אל-הים, וישתק הים, מעליכם: כי, יודע אני, כי בשלי, הסער הגדול הזה עליכם

יג ויחתרו האנשים, להשיב אל-היבשה--ולא יכלו: כי הים, הולך וסער עליהם. יד ויקראו אל-יהוה ויאמרו, אנה יהוה אל-נא נאבדה בנפש האיש הזה, ואל-תתן עלינו, דם נקיא: כי-אתה יהוה, באשר חפצת עשית

**הערה:**

בזמן הסערה בולט הניגוד בין התנהגות האנשים באוניה לבין התנהגותו של יונה:

האנשים באוניה

פועלים במרץ במגוון פעולות ( א. תפילה ב. זריקת כלים לים ג. הפלת גורלות ד. תחקור של יונה ה. ניסיון לחתור בחזרה ליבשה)

**מנגד**

יונה

פסיבי, יורד אל ירכתי הספינה ושוכב לישון

בהתחלה ( פס' ה' ) פעלו המלחים במטרה להציל את האוניה:

ה וַיִּירָאוּ הַמִּלְחָמִים, וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל-אֱלֹהָיו, וַיִּטְלוּ אֶת-הַפְּלִים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם, לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם; וַיּוֹנֶה, יָרַד אֶל-יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה, וַיִּשְׁכַּב, וַיָּרַדִם.

- מתפללים לאלוהים שלהם.
- זורקים את הכלים לים.

בסוף הפרק פועלים המלים להציל את יונה:

יג וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים, לְהָשִׁיב אֶל-הַיַּבֵּשָׁה--וְלֹא יָכְלוּ: כִּי הָיָם, הוֹלְךָ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם. יד וַיִּקְרָאוּ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ, אָנֹכָה יְהוָה אֱל-נָא נֹאבְדָה בְּנַפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה, וְאֶל-תַּתָּן עָלֵינוּ, דָּם נִקְיָא: כִּי-אֲתָהּ יְהוָה, כַּאֲשֶׁר חִפְצָתָ עֲשִׂיתָ

- מנסים לחתור חזרה ליבשה
- תפילה לה'

### אמונת המלחים בה'

טו וַיִּשְׂאוּ, אֶת-יוֹנָה, וַיִּטְלֶהוּ, אֶל-הַיָּם; וַיַּעֲמֵד הַיָּם, מִזְעָפוֹ. טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְדוּלָּה, אֶת-יְהוָה; וַיִּזְבְּחוּ-זִבְחַת, לַיהוָה, וַיָּדְרוּ, נְדָרִים.

### **הערה:**

בתחילת הפרק בפסוק ה' כתוב

" וַיִּירָאוּ הַמִּלְחָמִים, וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל-אֱלֹהָיו "

המלחים מפחדים מהסערה ומתפללים לאלילים.

בסוף הפרק בפס' טז' כתוב:

" וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְדוּלָּה, אֶת-יְהוָה; וַיִּזְבְּחוּ-זִבְחַת, לַיהוָה, וַיָּדְרוּ, נְדָרִים "

המלחים יראים מה' בעקבות הפסקת הסערה לאחר שיונה הושלך לים, הם נדרו נדרים ( לדעת רש"י התחייבו להתגייר ולדעת הרד"ק התחייבו לתת צדקה לעניים).

**יראת המלחים:**

במהלך הפרק עוברים המלחים תהליך מעבודת אלילים לאמונה בה'.

פסוק ה' – יראה מהסערה , עבודה זרה תפילה לאלילים

פסוק י" – יראה גדולה של המלחים , לאחר ששמעו את דברי יונה .

פסוק טז' – יראה גדולה מה' והקרבת קורבנות לה'.

יונה פרק ב'

א וַיִּמַן יְהוָה דָּג גָּדוֹל, לִבְלֹעַ אֶת-יוֹנָה; וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג, שְׁלֹשָׁה יָמִים  
וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת. ב. וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה, אֶל-יְהוָה אֱלֹהָיו, מִמַּעַי הַדָּגָה.

קושי :

בפסוק א' נאמר שה' שלח דג גדול (זכר) לבלוע את יונה, ובפסוק ב' כתוב שיונה התפלל מתוך דגה (נקבה).

תירוץ: (ילקוט שמעוני תקי"ן)

והיה יונה שלושה ימים ושלושה לילות במעי הדג ולא התפלל. אמר הקב"ה: אני הרחבתי לו מקום במעי דג זכר כדי שלא יצטער והוא אינו מתפלל? אני מזמין לו דגה מעוברת [שיש במעיה דגיגים רבים ולכן צפוף שם כדי שיצטער ויתפלל לפני

הסבר:

ה' שלח דג זכר לבלוע את יונה, ובכל זאת יונה לא התפלל לה' שיציל אותו, לכן לאחר שלושה ימים, ה' שלח דגה (נקבה) שיש במעיה ביצים רבות והמקום מצומצם, ומתוך מצוקה של צפיפות החל יונה להתפלל.

ב. ויתפלל יונה, אל-יהוה אלהיו, ממעי הדגה. ג. ויאמר, קראתי מצרה לי אל-יהוה-  
-ויענני; מבטן שאול שועתי, שמעת קולי. ד. ותשליכני מצולה בלבב ימים, ונהר  
יסבבני; כל-משפריד וגליד, עלי עברו. ה. ואני אמרתי, נגרשתי מנגד עיניך; אך אוסיף  
להביט, אל-היכל קדשך. ו. אפפוני מים עד-נפש, תהום יסבבני; סוף, חבוש לראשי ז.  
לקצבי הרים ירדתי, הארץ ברחיה בעדי לעולם; ותעל משחת חני, יהוה  
אלהי. ח. בהתעטף עלי נפשי, את-יהוה זכרתי; ותבוא אליך תפלת, אל-היכל  
קדשך. ט. משמרים, הבלי-שוא--חסדם, יעזבו. י. ואני, בקול תודה אִזְבַּחַה-לְךָ, אֲשֶׁר  
נִדְרַתִּי, אֲשַׁלְמָה: ישועתה, ליהוה.

### הרמזים בתפילת יונה למצבו של יונה במעי הדגה:

פסוק ג':

"ויאמר, קראתי מצרה לי אל-יהוה--ויענני; מבטן שאול שועתי, שמעת קולי"

יונה נמצא בצרה שדומה בעיניו להמצאות בשאול (עולם מוות, עולם שמתחת לעולם החיים)

פסוק ד':

" ותשליכני מצולה בלבב ימים, ונהר יסבבני; כל-משפריד וגליד, עלי עברו".

יונה נמצא בלב ים, מוקף במים מכל הצדדים.

פסוק ה':

" ואני אמרתי, נגרשתי מנגד עיניך..."

יונה מרגיש מרוחק מה'.

פסוק ו':

אפפוני מים עד-נפש, תהום יסבבני; סוף, חבוש לראשי

יונה מרגיש שהוא עומד לטבוע בים.

פסוק ז':

" ... הארץ ברחיה בעדי לעולם..."

יונה מרגיש שאין לו אפשרות להינצל



### קושי :

בפסוק ז', יונה מודה לה' שהציל אותו , למרות שהוא עדיין במצוקה בתוך הדג, כיצד מודה יונה לה' לפני שהוא ניצל?

### תירוץ:

**מצודת דוד :** אין כאן הודאה לה', אלא בקשה מה'.

**אבן עזרא:** יונה ידע על סמך נבואה שה' יציל אותו , ולכן הוא מודה לו על הצלתו העתידית.

**הרב מ' הירש:** יונה מודה לה' על כך שהוא הציל אותו בכך שהוא עדיין חיי, אחרי שהושלך לים ונבלע על ידי דג. ( ההודאה לה' היא על ההצלה עד כה , ולא על ההצלה בעתיד)

### שים לב :

**לפי פירוש האבן עזרא יונה מודה על הצלה שה' יציל אותו בעתיד ( והוא ידע זאת מרוח הקודש)**

**לפי פירוש מ' הירש: יונה מודה לה' על ההצלה שהציל אותו בעבר , בכך שהוא עדיין חיי למרות שנזרק לים ונבלע על ידי הדג.**

**בתפילת יונה יש בקשה והודאה:**

**בקשה:**

- יונה מבקש מה' שיקרב אותו אליו:  
פסוק ה': " ... אָךְ אוֹסִיף לְהַבִּיט, אֶל-הַיֵּכַל קִדְשְׁךָ "
- יונה מבקש מה' שיציל אותו:  
פסוק ז': " ... וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיִּי, יְהוָה אֱלֹהֵי "

**הודאה:**

- יונה מודה לה' על כך שה' מוכן להתייחס לתפילתו:  
פסוק ג': " וַיֹּאמֶר, קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל-יְהוָה--וַיַּעֲנֵנִי; מִבְּטֶן שָׂאוֹל שׁוֹעֵתִי, שָׁמַעְתָּ קוֹלִי "
- יונה מודה לה' שהציל אותו:  
פסוק ז': " ... וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיִּי, יְהוָה אֱלֹהֵי "

**תגובת ה' לתפילת יונה:**

**פסוק יא':**

וַיֹּאמֶר יְהוָה, לְדָג; וַיִּקַּא אֶת-יוֹנָה, אֶל-הַיַּבֶּשֶׁה.

ה' הנחה את הדג שבלע את יונה לפלוט אותו אל היבשה.

### יונה פרק ג'

#### פרק א'

ה' שולח את יונה לנינוה ולנבא עליהם נבואת פורענות, ויונה בורח מלפני ה'  
לתרשיש

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה, אֶל-יוֹנָה בֶן-אֲמֵתַי, לֵאמֹר . ב קוּם לֶךְ אֶל-נִינּוּה, הָעִיר  
הַגְּדוֹלָה-- וּקְרָא עָלֶיהָ: כִּי-עָלְתָה רָעַתְּ, לְפָנַי . ג וַיִּקַּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישׁ,  
מִלְפָנַי יְהוָה...

#### בפרק ג'

ה' שולח את יונה פעם שניה לנינוה, ויונה עושה את שליחותו

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה, שְׁנִית לֵאמֹר . ב קוּם לֶךְ אֶל-נִינּוּה, הָעִיר הַגְּדוֹלָה; וּקְרָא  
אֲלֶיהָ אֶת-הַקְּרִיאָה, אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֲלֶיךָ . ג וַיִּקַּם יוֹנָה, וַיֵּלֶךְ אֶל-נִינּוּה-- כְּדֹבֵר יְהוָה;  
וַיִּנְנֶה, הִיתָה עִיר-גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים-- מִהֶלֶךְ, שְׁלֹשֶׁת יָמִים .

#### הערה:

השינוי בהתנהגות יונה בהסכמתו לעשות את שליחות ה' וללכת לנבא, נגרם לאחר שיונה הבין שהוא לא יכול להתחמק מלעשות את דבר ה', זאת לאחר שנזרק לים ושהה במעי הדגה ולבסוף ניצל על ידי ה' לאחר שהתפלל.

#### שאלה:

לפי פסוק ב', מה ה' מצווה את יונה לומר אל אנשי נינוה?

#### תשובה:

בפסוק ב' יש ציווי כללי ליונה " וקרא אליה את הקריאה , אשר אנכי דובר אליך" ללא פירוט, רק כאשר קוראים את פסוק ד' בו מופעים דברי יונה אל אנשי נינוה , ניתן להבין מה אמר ה' ליונה.

ד וַיַּחַל יוֹנָה לְבֹא בְעִיר, מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד; וַיִּקְרָא, וַיֹּאמֶר, עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם, וַיִּנְנֶה  
נְהַפְכָת

מפסוק ד' נלמד שה' ציווה את יונה להודיע לאנשי נינוה שה' מתכנן להשמיד את העיר שלהם.

**תגובת אנשי נינוה :**

ה וַיֵּאמְרוּ אַנְשֵׁי נִינּוּה, בְּאַלְהֵימ; וַיִּקְרְאוּ-צוּם וַיִּלְבְּשׂוּ שָׂקִים, מִגְדוֹלָם וְעַד-קִטְנֵם

אנשי נינוה מאמין לנבואת יונה , הם צמים ולובשים בגדי שק שמבטאים את צערם על מעשיהם הרעים.

**תגובת מלך נינוה :**

ו. וַיִּגַע הַדָּבָר, אֶל-מֶלֶךְ נִינּוּה, וַיִּקָּם מִכְסָאוֹ, וַיַּעֲבֵר אֶדְרֵתוֹ מֵעֲלָיו; וַיִּכַס שָׂק, וַיֵּשֶׁב עַל-הָאֶפֶר. ז. וַיִּזְעַק, וַיֹּאמֶר בְּנִינּוּה, מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדָלָיו, לֵאמֹר: הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבִּקְרָה וְהַצֹּאן, אֵל-יִטְעַמוּ מֵאוֹמָה--אֵל-יָרְעוּ, וּמִיֵּם אֵל-יִשְׁתּוּ. ח. וַיִּתְכַּסּוּ שָׂקִים, הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה, וַיִּקְרְאוּ אֶל-אֱלֹהִים, בְּחִזְקָה; וַיֵּשְׁבוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה, וּמִן-הַחֲמָס, אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם. ט. מִי-יֹדֵעַ יָשׁוּב, וְנַחֵם הָאֱלֹהִים; וְשָׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ, וְלֹא נֶאֱבַד

**גזרות מלך נינוה :**

- א. צום על בני האדם והבהמות. ( פס' ז' " ... הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבִּקְרָה וְהַצֹּאן, אֵל-יִטְעַמוּ מֵאוֹמָה--אֵל-יָרְעוּ, וּמִיֵּם אֵל-יִשְׁתּוּ) "
- ב. להתפלל. ( פס' ח' , " וַיִּקְרְאוּ אֶל-אֱלֹהִים, בְּחִזְקָה... " )
- ג. לחזור בתשובה ( פסוק ח' " ... וַיֵּשְׁבוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה... " )
- ד. להחזיר את הדברים שהם גזלו. ( פסוק ח' : " ... וּמִן-הַחֲמָס, אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם " )

**הבדלים בין הצום של אנשי נינוה ( פס' ה' ) לצום עליו גזר המלך ( פס' ו'-ט' )**

- א. הצום שקבע המלך מחייב את כולם , הצום שקבעו אנשי נינוה לא חייב את מי שלא רצה לצום.
- ב. אנשי נינוה קראו לבני האדם לצום , המלך גזר צום גם על הבהמות ( פס' ז' )

### השפעת יונה על נינוה:

ה' מצווה את יונה לקרוא ( לאומר) לנינוה לחזור בתשובה-

"וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת-הַקְּרִיאָה, אֲשֶׁר אָנֹכִי דָּבַר אֵלֶיךָ" .

יונה קורא לאנשי נינוה לחזור בתשובה –

" וַיִּקְרָא, וַיֹּאמֶר, עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם, וְנִינּוֹה נִהְפָּכֶת"

מלך נינוה מצווה את עמו לקרוא ( להתפלל) אל ה'-

" וַיִּקְרְאוּ אֶל-אֱלֹהִים, בְּחִזְקָה"

מכאן נלמד : מעשה טוב מוביל למעשים טובים נוספים

### חזרת אנשי נינוה בתשובה מבטלת את עונש הפורענות

י וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת-מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי-שָׁבוּ מִדְרָכֵם הָרָעָה; וַיִּנָּחֵם הָאֱלֹהִים, עַל-  
הָרָעָה אֲשֶׁר-דָּבַר לַעֲשׂוֹת-לָהֶם--וְלֹא עָשָׂה.

### חזרת אנשי נינוה בתשובה:

אצל חז"ל יש מחלוקת האם תשובת אנשי נינוה היתה שלמה או חלקית ,

מצד אחד הם לא הסתפקו במעשים חיצוניים של צום ותפילה , אלא גם שינו את התנהגותם (" וירא האלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה (פס' ו')) וה' קבל את חזרתם בתשובה וסלח להם . ( משנה מסכת תענית)

מצד שני בקריאת הפסוקים נראה שחזרתם בתשובה שטחית הם החזירו את הדברים שהם גנבו לאור יום ושכולם יודעים שהם גנובים (" וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם" החמס הם הגנבות הידועות ), והמניע לכך היה הפחד מהעונש. (תלמוד ירושלמי)

**בכל מקרה מכך שה' קבל את חזרתם בתשובה ניתן ללמוד :**

א. חזרתם בתשובה של אנשי נינוה הייתה שלמה.

ב. אם חזרתם בתשובה הייתה חלקית , ובכל זאת ה' מקבל אותה , שה' לא מעניש על חוסר שלימות של חזרה בתשובה ומצפה לתחילת תהליך של חזרה בתשובה והתקדמות לתיקון המעשים.

**שאלה:**

מדוע קוראים את ספר יונה בהפטרה לתפילת מנחה ביום כיפור?

**תשובה:**

בספר יונה מתוארים מהלכים של תשובה :

- א. אנשי נינוה חוזרים בתשובה, וה' מבטל את הפורענות
- ב. יונה חוזר בתשובה מבריחו מלפני ה' ולבסוף עושה את שליחותו.
- ג. המלחים שעל האוניה שהיו עובדי עבודה זרה , התפללו והקריבו קורבנות לה'.

**הדומה בחזרה בתשובה של המלחים שעל האוניה ושל אנשי נינוה:**

- א. בשני המקרים מדובר בגויים שחוזרים בתשובה.
- ב. בשני המקרים החזרה בתשובה היא תולדה של פחד מסכנה.
- ג. בשני המקרים מעשיו של יונה גורמים לחזרה בתשובה.
- ד. בשני המקרים המנהיג ( רב החובל / המלך) דואג לשלום אנשיו.

**מידה כנגד מידה:**

אנשי נינוה שבו מדרכם הרעה , ולכן ה' מבטל את הרעה שרצה לעשות

### יונה פרק ד'

א וירע אל-יונה, רעה גדולה; ויחר, לו ב ויתפלל אל-יהוה ויאמר, אנה יהוה הלוא-זה דברי עד-היותי על-אדמתי--על-כן קדמתי, לברח תרשישה: כי ידעתי, כי אתה אל-חנן ורחום, אך אפים ורב-חסד, ונחם על-הרעה. ג ועתה יהוה, קח-נא את-נפשי ממני: כי טוב מותי, מחיי.

הערה: רעה גדולה = צער גדול

שאלה:

מדוע יונה מצטער וכועס ומבקש מה' למות?

תשובה:

יונה מצטער וכועס על כך שתשובת נינוה התקבלה וגזרת החורבן על העיר התבטלה.

### דו שיח בין יונה לה' על החזרה בתשובה:

דברי יונה בפסוק ב':

ב ויתפלל אל-יהוה ויאמר, אנה יהוה הלוא-זה דברי עד-היותי על-אדמתי--על-כן קדמתי, לברח תרשישה: כי ידעתי, כי אתה אל-חנן ורחום, אך אפים ורב-חסד, ונחם על-הרעה.

תשובת ה' בפסוק ד':

ד ויאמר יהוה, ההיטב חרה לך

### הסבר:

יונה אומר לה' שהסיבה שהוא ברח מהשליחות שלו לנינוה היתה בגלל שהוא ידע שה' ירחם עליהם ויקבל את החזרה בתשובה שלהם.

ה' עונה ליונה: האם אתה כועס מאוד?

האם הכעס שלך נובע מכך שהלכתי בדרך הרחמים (היטיב- בדרך הטוב) ופעלתי עם אנשי נינוה לפני משורת הדין?

ה' לא עונה ליונה, אלא מדגיש את שאלתו של יונה ורק בסוף הפרק הוא יענה לו.

### הסיבות לכעסו של יונה ( לפי המפרשים )

- יונה לא רצה לעשות את השליחות מאחר והוא ידע שהי' יסלח לנינוה והדבר ישמש כקטרוג לעם ישראל שלא חוזרים בתשובה, ועכשיו שקבל הי' את תשובת נינוה יש קיטרוג גדול על עם ישראל שלא חוזרים בתשובה.
- יונה טען שתשובת נינוה איננה שלמה והיא נובעת מתוך הפחד מהעונש.
- יונה מתנגד לעצם רעיון החזרה בתשובה , שזאת פגיעה במידת הדין שמחייבת שהחוטא ייענש על מעשיו.

חז"ל : " יונה תבע כבוד הבן ( עם ישראל ) ולא תבע כבוד האב (ה' )

#### **הסבר :**

יונה בכעסו על קבלת התשובה של נינוה היתה מתוך דאגה לעם ישראל ולא מתוך שיקולים של הנהגת הי' בעולם.

א. חזרתם של נינוה בתשובה הביאה קטרוג על עם ישראל שלא חזר בתשובה.

ב. חזרתם של נינוה בתשובה וביטול השמדתם תביא לכך שהם ימשיכו להתקיים ובעתיד נינוה ( אשור ) יפגעו בעם ישראל ויגלו את ממלכת ישראל.

#### **הערה :**

הרב בכרך : יונה הנביא מכונה בתחילת פרק אי' יונה בן אמיתי, מאחר והוא דגל בדרך האמת המוחלטת המתנגדת לפשרות.



### מידות ה'

בספר שמות מתוארות מידות ה':

שמות פרק ל"ד פסוק ו':

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל-פְּנֵיו, וַיִּקְרָא, יְהוָה יְהוָה, אֶל רַחוּם וְחַנוּן--אֶרְךְ אַפַּיִם, וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת.

בספר יונה מצטט הנביא את מידות ה':

יונה פרק ד' פסוק ב'

כִּי יִדְעֵתִי, כִּי אַתָּה אֱל-חַנוּן וְרַחוּם, אֶרְךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד, וְנָחַם עַל-הָרָעָה .

יונה מחליף את מידת האמת במידת נחם על הרעה, בכך מציין יונה שהתנהלות ה' מול אנשי נינוה גרמה לפגיעה במידת האמת, ולטענת יונה יש להחליפה במידת לפנים משורת הדין "ונחם על הרעה".

### בקשת יונה למות

בפרק ד' יונה מבקש פעמיים למות:

בפעם הראשונה: יונה מבקש למות בגלל הצער והכעס על כך שה' קבל את חזרת נינוה בתשובה

ג וַעֲתָה יְהוָה, קַח-נָא אֶת-נַפְשִׁי מִמֶּנִּי: כִּי טוֹב מוֹתִי, מִחַיִּי.

בפעם השנייה יונה מבקש למות בגלל מצוקה גופנית שהוא נמצא בה בגלל חום השמש הכבד לאחר שעץ הקיקיון התייבש.

ח וַיְהִי כַּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּמְן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרִּישִׁית, וַתֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה, וַיִּתְעַלֵּף; וַיִּשְׂאֵל אֶת-נַפְשׁוֹ, לָמוֹת, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי

ה. וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר, וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר; וַיַּעַשׂ לוֹ שָׂם סֶכֶה, וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצֶל,  
עַד אֲשֶׁר יֵרְאֶה, מֵה-יְהִיָּה בְּעִיר. ו. וַיִּמֶן יְהוָה-אֱלֹהִים קִיקִיוֹן וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה,  
לְהִיּוֹת צֶל עַל-רֹאשׁוֹ, לְהַצִּיל לוֹ, מִרְעָתוֹ; וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקִיוֹן, שְׂמִיחָה גְדוֹלָה.  
ז. וַיִּמֶן הָאֱלֹהִים תּוֹלְעָת, בְּעֵלוֹת הַשָּׁחַר לְמַחְרָת; וַתֵּךְ אֶת-הַקִּיקִיוֹן, וַיִּיבֹשׁ. ח. וַיְהִי  
כַּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּמֶן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרְשִׁית, וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה, וַיִּתְעַלֵּף;  
וַיִּשְׂאֵל אֶת-נַפְשׁוֹ, לָמוֹת, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי. ט. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יוֹנָה,  
הַהֵיטֵב חָרָה-לְךָ עַל-הַקִּיקִיוֹן; וַיֹּאמֶר, הֵיטֵב חָרָה-לִּי עַד-מָוֶת. י. וַיֹּאמֶר יְהוָה--  
אֵתָה חֲסֵת עַל-הַקִּיקִיוֹן, אֲשֶׁר לֹא-עֲמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ: שָׁבֹן-לִילָה הִיא, וּבֶן-לִילָה  
אָבָד. יא. וְאֵינִי לֹא אָחוּס, עַל-נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה--אֲשֶׁר יֵשׁ-בָּהּ הַרְבֵּה מִשָּׂתִים--  
עֶשְׂרֵה רְבוֹ אָדָם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע בֵּין-יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵלוֹ, וּבִהְמָה, רַבָּה

שאלה:

בשביל מה גרם ה' לצמיחה ולהתייבשות של הקקיון?

תשובה:

הקקיון גדל בשביל שיונה ירגיש את החסרון שלו לאחר שהוא יתייבש, שיהיה חסר ליונה צל, במטרה שיונה ירגיש את הצורך בקיקיון וירגיש את חסרונו ויצטער על כך ויחמול עליו.

ה' למד את יונה על חשיבות מידת הרחמים, "מקל וחומר":

אתה יונה חמלת על קיקיון שהוא דבר קטן שלא עמלת בגידולו והוא צמח תוך לילה אחד, לעומת עיר גדולה כנינוה שיש בה אנשים רבים.

הדגש בדברי ה' הוא על גודל העיר שיש בה שתים עשרה רבו אדם ובתוכם ילדים קטנים שלא יודעים להבחין בין שמואל לימין.

פירוש המילה "וימן"

וימן יהוה-אלהים קיקיון (פרק ד' פס' ו')

וימן האלהים תולעת (פרק ד' פסוק ז')

וימן אלהים רוח קדים חרישית ( פרק ד' פס' ז')

וימן יהוה דג גדול, לבלע את-יונה (פרק ב' פס' א')

וימן = לשון הזמנה .

הקב"ה זמן את הדג הקיקיון, התועלות ורוח הקדים , דברים שקראו בדרך הטבע על ידי הנהגת ה', ומכאן נלמד על הנהגתו הגדולה של ה' שגם בדרך הטבע דברים מתנהלים לפי רצונו.